

ДЗК "Лезненская ЦБС"
Агдзел бібліятэчнага маркетынгу

Лезненскай даўніны

галасы і твары

Алегнды Лезненшчыны

Ледня, 2018

Лёзненскай даўніны галасы і твары /ДУК “Лёзненская ЦБС”,
аддзел бібліятэчнага маркетынгу; [склад. Л.П.Сапега; рэдактар і
камп’ютарны дызайн І.П.Якушэнкавай].- Лёзна, 2018.-52с.

Тут што ні крок - легенда, казка,
Сівой даўніны пераказ...

В. Пятроў

Наша Лёзненчына багатая на мясціны, авеянымі паданнямі і легендамі, якія перадаваліся з пакалення ў пакаленне, і дайшлі да нашых дзён, абрастаючы ўсё новымі і новымі падрабязнасцямі. Маўклівымі сведкамі мінуўшчыны выступаюць вёскі, крыніцы, балоты, валуны, паэтычна ўплеценыя ў канву самабытных гісторый.

Гэтыя легенды запісаны ад старажылаў, знойдзены ў літаратуры XIX – пачатку XX стагоддзяў. Большасць з іх заснавана на рэальных падзеях і старадаўніх народных паданнях.

На жаль, у наш час гісторыя родных месцаў забываецца. Мала хто ведае легенды і паданні, якія тояць у сябе амаль кожны куточак лёзненскай зямлі.

*Мы пастараліся сабраць як мага больш такіх гісторый і размясціць іх у адным месцы - зборніку пад назвай “**Лёзненскай даўніны галасы і твары**”.*

*Легенды аб нахаджанні
Вёсак*

БАБІНАВІЧЫ

«Даўным - даўно шлях праходзіў праз мястэчка. Праязджала тут Кацярына Другая. Сустракаць яе хлебам - соллю выйшлі адны жанчыны, бабы. І назвала Кацярына гэтае мястэчка Бабыным градам. Так і ўзнікла назва вёскі Бабінавічы.

Существует еще и такая версия, что «баба» - это ком глины, подготовленный для выработки глиняных изделий. А глиняный промысел всегда был в Бабиновичах распространён.

Літаратура:

Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускае слова: дыялектная і запазычная : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

БЕСКАВА

Жыў у нас тут адзін гаспадар. Звалі яго Антосем. Ад яго ўсё і пачалося, ад яго ўсё і пайшло. А здарылася вось што.

Той Антось быў працавітым чалавекам, але і зайздросным надта. Як толькі ўбачыць у кагосці што лепшае ці прыгажэйшае, то адразу ж бяжыць да таго гаспадара. – Раскажы, братка, як гэта ў цябе атрымліваецца? – і чакае адказу. Чалавек той пачынае неяк тлумачыць, часта зусім пра другое гаворыць, бо і сам не можа дакладна сказаць, як да яго поспех прыйшоў: - Часта малюся, чалавеча... Стараюся кожны дзень што-небуць рабіць, каб час марна не прападаў, вось таму і поспех мяне чакае.

І вось аднаго разу той Антось сабраўся везці зерне малоць. Не паехаў, праўда, па той дарозе, па якой усе ездзілі, а вырашыў напраткі прыпусціць. Паспадзяваўся, што там дарога добрая, што конік у яго здаровы, да таго ж вельмі карцела потым пасмяяцца, што іншыя вяскоўцы паўдня дабіраліся, а ён за палову гэтага часу даехаў.

Паехаў ён на млын праз лес і затрымаўся ў балоце, стаў каня сцябаць і лаяць: «Каб цябе чэрці забралі». А чорт гэта пачуў і прапанаваў заключыць дамову аб дапамозе і замацаваць

яго крывёю. Мужык быў жаднаваты і пагадзіўся, але адзнаку паставіў не сваёй крывёю, а конскай. Стаў пасля гэтага мужык такім моцным, што яго баяліся. І справы ў яго заладзіліся: дом паставіў, быдла завёў, парабкаў наняў. Але тут памёр ад старасці конь, і адразу захварэў гаспадар, ды ў трызненні ўсё казаў: «Сыдзі, нячысік». А калі памёр, усё багацце згарэла. Тады людзі здагадаліся, адкуль у мужыка сіла і багацце былі, і назвалі гэта месца Бескова.

Літаратура:

1. Бескава // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 224–227.

ВЕЛЯШКОВІЧЫ

Согласно одной из местных легенд однажды в битве у безымянного селения встретились русские и литовские дружины. Князь спросил у женщины, как называется это место, но та не знала. Князь обратился к воинам: «Как назовете это новое место нашей победы?» И воины ответили: «Как велишь, князь!» – «Пусть будет «Велишь», – согласился тот.

З спрадвечных часоў гісторыя Велешковіч была акутана легендамі. Кажуць, там жыў калісьці каваль Анціп, які не толькі па-майстэрску каваў металчныя вырабы, але і ўзвёў без адзінага цвіка ветраны млын. Старыя людзі ўзгадваюць, што ў вёсцы былі рэшткі драўлянай пабудовы. А яшчэ ёсць звесткі, што ў Велешковічах стаяла царква св. Кузьмы і Дзям'яна, якія займаліся лекаваннем і не бралі за гэта грошай. Але дакладнае размяшчэнне храма ніхто не ведае.

Источник:

Серебрякова, Т. Легенды деревни Велешковичи: когда-то здесь была Варшава, а Огинский мечтал построить город своей мечты [Электронный ресурс] / Т. Серебрякова. – Режим доступа: <http://viviusti.by/turizm/legendy-derevni-veleshkovichi.html> – Дата доступа: 02.04.2018.

ГЛОДАНКІ

Голад не цётка...

З народнай прыказкі

На лёзненшчыне, амаль на самай мяжы з Расіяй, вакол балота з даўніх часоў аблюбовалі сабе жытло людзі. І што ім тут спадабалася, зямля ж не надта урадлівая. Старажылы ўспамінаюць, што даўным-даўно на ўсе гэтыя землі быў адзіны гаспадар – пан. Ды такі люты, што свету не бачылі ад працы яго прыгонныя сяляне, абіраў ён іх да ніткі, жорстка прыгнятаў.

Лёс, здаецца, не шкадаваў гэтых працавітых людзей. А калі здараўся неураджай, пачынаўся голад – страшэнная з’ява і найцяжэйшае выпрабаванне ў жыцці. Пухлі сяляне, паміралі... Каб здабыць хоць якую-небудзь ежу, абдзіралі кару з дрэва і елі. Доўга не зажывалі раны на дрэвах, стаялі яны нібы абглоданыя. Адсюль і пайшла назва вёскі – Глоданкі. Напэўна, няшмат выжыла глоданцаў, бо пасля 1861 года сюды панаехалі латышы. Кажуць, старанныя былі яны, жылі заможна, пабудавалі млын. Аб гэтым сведчаць могілкі на беразе рачулки ды каменная пабудова ля дарогі. Перад Вялікай Айчыннай вайной Глоданкі шырока раскінуліся і утварыліся як бы дзве вёскі: Глоланкі-1 і Глоданкі-2. Зараз вёсачка невялікая, жывуць сабе глоданцы, шчыруюць на зямлі. І няхай ім шчасціць.

*Запісана ў 2001г. Івановай Ірынай, вучаніцай 5кл.
Калышанскай СШ ад Івановай Ганны Карпаўны, 1930 г.
у в.Кажуроўшчына, Лёзненскага раёна*

Літаратура:

1. Глоданкі // Легенды і паданні Віцебшчыны: зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск : Віцебскае абласное аб’яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 13.

ГАРЭЛКІ

25 гадоў адслужыў салдат і вяртаўся дадому, ды всё думаў, што ж ён там убачыць? Нарэшце дабраўся да родных мясцін, выскачыў на нагорак і ... жажнуўся: навокал стаялі адныя папялішчы і ў іх людзі капашыліся. Кінуўся да бліжэйшай

купкі і давай распытваць, што здарылася? Аказалася, што былі тут моцныя навальніцы з маланкамі і папалілі многія вёскі. Сказалі, што ягонья родныя жывыя, і паказалі, дзе іх знайсці. Нібы на крылах паляцеў да іх падарожны. Падбег, слёзы кацяцца, і паўтарае ўсё: «Гарэлікі вы мае родныя... Нічога...Нічога... Абы ўсе жывыя... Грошай у мяне хопіць, каб усю вёску адбудаваць... Гарэлікі вы мае...Гарэлікі...”». Як паставілі людзі новыя хаціны ды іншыя будыніны, то і назвалі вёску тым самым словам, якое вымавіў салдат, убачыўшы, якая бяда ў іх здарылася, - Гарэлікі.

Літаратура:

1. *Гарэлікі // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 227–230.*

ДАБРАМЫСЛІ

Существуют две легенды о Добромыслях.

1. Здесь проходил конный Екатерининский тракт из Санкт-Петербурга в южные губернии. Как-то в пути самой Екатерине предложили переночевать на постоялом дворе, на что царица ответила: «Добра мысль». Вскоре вокруг постоянного двора с корчмой разрослось поселение с таким названием.

2. В «Опыте описания Могилёвской губернии под редакцией Дембовецкого (Могилёв, 1884 год) приводится другая версия.

По преданию на этом месте, лет 120 назад [1764] стояла только корчма и заезжий дом. Так, как останавливающихся здесь проезжих было постоянно много, то тогдашний владелец возымел намерение увеличить число строений: когда он заявил об этом некоторым знакомым своим, то они отозвались, что это «добрая мысль». После этого им выстроено несколько домов и селение названо Добромысль.

Літаратура:

Добромысль // Опыт описания Могилёвской губернии : в 3 кн. Кн. 2. Города и местечки. Оршанский уезд / под ред. А. С. Дембовецкого. – Могилёв : Типография губернского правления, 1884. – С. 107.

Когда-то, в старые времена, на тракте, ведущем из Любавичей в Витебск, на этом месте стояли только корчма и заезжий двор. Здесь останавливались проезжие, среди которых было много торговых людей. В иные дни всем даже не хватало места в заезжем дворе. Корчмарь еврей решил сделать новые постройки. Он рассказал об этом местным белорусам, которых собирался нанять на работу, и те ответили: “Добрая мысль”, то есть хорошая мысль. Вскоре было построено несколько новых домов, и место стало называться Добромысль.

Літаратура:

1.Добромысль // Унесенные веком : очерки / Аркадий Шульман .– Минск : Медисонт, 2012. – С. 3. – (Библиотека журнала «Мишпоха». Серия «Мое местечко»).

2.Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускае слова: дыялектная і запазычаная : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

КАЛЫШКІ

Старыя людзі, якія здаўна жылі ў вёсцы, расказвалі пра тое, адкуль пайшла назва Калышкі, а таксама пра тое, што прываблівала ўвагу шматлікіх людзей да гэтай мясцовасці. А справа ў тым, што менавіта тут праходзіў гандлёвы шлях. Прыблізна пасярод вёскі размяшчалася плошча, дзе збіралася вялікая талака. Сюды з’яўлялася шмат народу: акрамя людзей з навакольных мястэчак, прыезджалі і далёкія – з Віцебска, Смаленска. Кожны з іх імкнуўся прыехаць сюды у час, бо тут можна было не толькі набыць каштоўныя рэчы, але і ад душы павесяліцца.

Мясцовыя людзі рыхтавалі разнастайныя ўцехі для гасцей, але самай цікавай забавай для ўсіх было калыханне. А заключалася яно ў тым, што людзі розных узростаў прыходзілі на плошчу, каб пакалыхацца на гушкалцы. Усё гэта суправаджалася душэўнай радасцю і вясёлым смехам, які разносіўся па ўсім наваколлі. З тых даўніх гадоў і па сённяшні

дзень захаваўся выраз: “Пойдзем на Калышкі”. Ну, а тая плошча, дзе праходзіла талака, захавала не толькі сваё размяшчэнне, але і назву, бо ўсе цяперашнія жыхары вёскі называюць яе базарам.

*Запісана ў 1999г. Пляшковым Міхасём,
вучнем 9 кл. Калышанская СШ, ад
Кубліцкай Раісы Уладзіміраўны ў в. Калышкі*

Літаратура:

Адкуль назва вёскі Калышкі // Легенды і паданні Віцебшчыны : зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск : Віцебскае абласное аб’яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 14.

У мінулым яўрэі перасяляліся, і дазволіў ім цар жыць там, дзе падабаецца. Пачалі людзі шукаць сабе добрую зямлю, прыстанішча, дзе б жылі пабудоваць. Разышліся яны па ўсім белым свеце, частка ж аблюбавала сабе месца непадалёку ад Лёзна. Свае хаты яўрэі абносілі плотам з драўлянага колля. І калі шукаў чалаве сабе жылля, казалі яму: “Ідзі туды, дзе колышкі стаяць”. Адсюль і назва вёскі пайшла.

*Запісана ў 1999г. Кубліцкім Васілём,
вучнем 5 кл. Калышанскай СШ,
ад Быкоўскага Міхаіла Піменавіча
у в. Калышкі*

Літаратура:

Як колышкі назву вёсцы далі // Легенды і паданні Віцебшчыны : зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск : Віцебскае абласное аб’яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 14.

Адзін з першых радаводаў яшчэ ў той вячыстай кнізе: Аўраам спарадзіў Ісаака, Ісаак – Якава і г.д. якіх сто тысяч гадоў назад на Віцебшчыне любілі паслухаць таямнічы патрыятычны (напаўфальклорны) “Радавод беларускі”, які выводзіў 24 “старшыя роды” ад легендарнага князя Боя і яго жонкі Вольгі: “Бойка, адзін сын Вольгі радзіў Гацюка, Гацюк радзіў Караську,

Караська – Трасіту, а Трасіта Гусака і Платуна...” Далей ішлі Воўк, Калышка, Сяўрук, Люрка, Глінка, Гласка, Хрыпка, Пятрушка, Віюк і іншыя менш характэрныя і пракаветныя прозвішчы і мянушкі. “З усіх гэтых родаў толькі восем пайшлі ў шырокі свет, іскаць шчасця за Дзвіной, Няпром і Мяжой. Усе асталіся на роднай зямельцы, зрасліся з ёю і, пакуль сонца будзіць грэць яе, яны будуць яе, родную, пахаці і скарадзіць”.

*Запісана вучнем Калышанскай школы
Кубліцкім Васілём са слоў жыхара Калышак
Быкоўскага М.П.*

КРЫНКИ

Когда-то на кургане выбилась из-под земли криница. Нашли её пастухи, в порядок привели. Сруб над криницей поставили. Старый пастух сплёл из бересты корец и на ветку над криницей повесил, чтобы можно было воды напиться.

Вода через край сруба стала переливаться. И в низине целое озерцо образовалось. С него коровы и овцы могли напиться. О том, что в кринице вода чудотворная, никто и не догадывался. Открылось это случайно.

У одного жителя был старый конь, уже еле-еле ноги переставлял. Хозяин выгнал его со двора и по спине колом ударил. Конь побежал и на сук дерева напоролся. Глаз у него вытек. Прибился конь к стаду коров. Пастухи его не отгоняли, жалели, что волки разорвут. Подошёл конь к озерцу, чтобы напиться, поскользнулся и упал в воду. И случилось чудо. Вернулась к нему сила, и видушим стал. Так тот случай и показал чудотворность криничной воды. Потянулись сюда люди со своими болезнями. Вода эта исцеляла от всех недугов.

Дознался местный батюшка, что криница чудотворная, и решил на этом деньги зарабатывать. Позвал он крестьян и приказал над криницей каплицу построить. Старались мужики, работали без отдыха. Красивая каплица получилась. Батюшка вечером мужиков по домам отпустил.

Собрались люди в воскресенье возле каплицы, а на двери большой замок висит – до воды не добратся. Больным и тем подать нельзя. Спросили у батюшки, а тот ответил, что за воду платить придётся.

Застонали люди от возмущения. Постояли и по домам разошлись. А на следующий день узнали, что криница из-под земли бить перестала. А через несколько дней ещё одна новость - в других местах стали бить из-под земли криницы, кринки по-нашему. Так и деревню, которая позже на том месте возникла, назвали Крынки.

Літаратура:

Крынкi // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 21–25.

ЛЁЗНА

У адной вялікай вёсцы жыў дужа багаты купец. Можа, і не вёска гэта была, а якое мястэчка, — не ў тым справа. Галоўнае, што жыў ён з дзецьмі: хлопчыкам і дзяўчынкай. Раслі яны без матулі. Здарылася так, што аднаго разу, калі малады тады яшчэ купец вяртаўся з жонкаю з кірмашу, на глухой дарозе напалі на іх рабаўнікі. Пачаў купец адбівацца, але што ты адзін супраць многіх зробіш? Бачыць — няма паратунку, тады і крыкнуў жанчыне:

— Кінь ім грошы, няхай душацца! Кінь! А яна ж, дурніца, пашкадавала:

— А раптам адаб'ёмся?..

У купца набоі ўжо скончыліся, ён схапіўся за вострую шаблю і ўжо ледзьве жывы прахрыпеў:

— Кінь, не шкадуй... Застанёмся жывыя, дык яшчэ болей набіраем, а заб'юць нас тут, то каму гэтыя грошы спатрэбяцца?..

Маладзіца ж тая ўсё яшчэ вагалася, і ваганне каштавала ёй жыцця: нехта з нападаючых даў ёй шабляй па галаве. Тады купец усё ж неяк злаўчыўся, ударыў па той торбе нагою — яна і паляцела. Як пасыпаліся адтуль залатоўкі, як пакаціліся, то разбойнікі адразу кінуліся іх збіраць, а пра гаспадара і забыліся.

Ён не даў маху — як джгнуў па конях, як свіснуў, дык яны віхурай нестрыманай паляцелі. Праз нейкую гадзіну дома быў. Але там пакуль людзей набіраў і назад з імі вярнуўся, разбойнікаў і следу не засталася. Забраў толькі забітую жонку, дамоў прывёз і пахаваў на могілках.

Пасля таго выпадку Ахрэм, так яго звалі, усю сваю пшчоту аддаваў дзецям. Трэба сказаць, што раслі яны паслухмянымі і працавітым, ніколі не прымушалі бацьку на сябе крычаць ці за дубец брацца. Слова яго было для іх законам. Затое ўжо вечарам, калі спаць збіраліся, дык налашчыцца ніяк не маглі, з бацькам гуляючы.

Замест маці купец трымаў старую-старую пакаёўку, якая яшчэ яго некалі выгадавала. Яна і дапамагала, і па гаспадарцы правіла, калі Ахрэм ехаў некуды па сваіх гандлёвых справах.

Звалі хлопца Андрэй, а дзяўчыну — Марыся. Андрэй быў на два гады старэйшы за сястру, таму ён пастаянна імкнуўся ёй дапамагчы, а часам і павучаў. Тады ўжо сястра не вытрымлівала:

— Яшчэ адзін стары знайшоўся на маю галаву, і гэты мяне вучыць. У самога яшчэ вусы не выраслі, а ўжо камандаваць любіць.

Брат на такія заўвагі не крыўдаваў, наадварот, казаў:

— Я ж для цябе, дурніца, стараюся, хачу, каб табе лягчэй было.

— І ты, братка, на мяне не крыўдуй за гэтакія словы, я ж жартуючы...

Так яны ігралі, так мірыліся і так, незаўважна, павыраслі. Хлапчына стаў, што той дуб: высокі, стройны, здаравенны, а ўжо такой прыгажуні, як Марыся, ва ўсім наваколлі нельга было знайсці.

Бацька заглядзіцца на яе і скажа незнарок:

— Вылітая маці, так і павернецца, так і ўсміхнецца... Не дачакалася яна гэтага дня, а то радавалася б, глядзячы на такую красуню...

Пачуе старая пакаёўка і таксама ўсхліпне ды прамовіць:

— Няхай зямелька ёй пухам будзе... Няхай ей царства нябеснае на тым свеце будзе... Як яна, небарака, недарэчна сваё жыццё страціла...

Пасядзяць ціхенька, а потым пакаеўка і звернецца да гаспадара:

— Ты, Ахрэмка, глядзі, Марыську адну дома не пакідай і не пускай абы-куды. Бачыш, якая прыгажуня ў цябе вырасла. Па ёй усе хлопцы ў наваколлі сэрцы сушаць, кожны аб адным толькі марыць, каб на яго хоць зірнула ці ўсміхнулася. Наглядай, каб чаго ліхога не здарылася. Насмяецца які злыдзень і пакіне...

— Ды што ты, бабуля, не дапусцім мы такога. Я і сам глядзець буду, і Андрэю накажу, каб пільна сачыў. Ды і ты ж пастаянна дома.

— Эй, Ахрэмка, які ўжо з мяне вартаўнік. Я ж далей уласнага носа амаль нічога не бачу...

Адкуль чакалі бяды, адтуль яна і прыйшла ў гэты дом. Праўда, прыйшла не ад маладых, прыгожых, адчайных хлопцаў, а ад вясковага... бацюшкі. Ён сябраваў з Ахрэмам, і сяброўства гэтае цягнулася ўжо не першы год. Мала таго, ён нават быў хрышчоным бацькам Марыські.

Андрэй бацюшку з глыбокага дзяцінства неўзлюбіў і пастаянна паўтараў:

— Гані ты, татка, гэтага гругана з падворка. Нешта ён усё тут круціцца, нешта вынюхвае... Гані прэч, каб вальней дыхалася.

Гаспадар заўсёды стрымана адказваў:

— Я, сынку, сабе сяброў не выбіраў, яны самі мяне выбралі. Дый і не табе пра іх меркаваць, малады яшчэ, каб з такімі словамі на людзей кідацца...

— Але ж злом ад яго цягне.

— Якім такім злом? Ён жа бацюшка. Бацюшка, разумеш?

— Ну і што з гэтага? — чулася ў адказ. — Калі бацюшка, то і злога ніколі не робіць?

— Што з табой, дурнем, размаўляць, — пачынаў злавацца Ахрэм. — Вось пажывеш з маё, тады і даведзешся, хто ёсць хто...

І як аказалася, меў усе падставы для сваіх сумненняў Андрэй. Пачаў бацюшка пільнаваць, калі ў купца ў хаце нікога, акрамя Марыські, не будзе, і дачакаўся. Сабраўся Ахрэм на кірмаш. Тавару многа набраў, на некалькі вазоў ледзьве ўклалі, таму і Андрэйку з сабою ўзяў, а па гаспадарцы ўпраўляцца пакінуў пакаёўку і дачку, ды яшчэ і наказаў перад ад'ездам дзяўчыне:

— Глядзі, Марыська, нікуды без майго дазволу не ідзі. Будзь дома, дапамагай бабулі, а як я вярнуся, тады і пагуляеш.

— Добра, — весела прамовіла тая, — будзем з бабуляй дома сядзець і песні спяваць.

Зарагаталі абедзве, і гаспадар у добрым настроі паехаў з сынам на кірмаш.

Бацюшка не спяшаўся бегчы ў хаціну да суседа. А раптам вернуцца, тады не паглядзяць, што ў рызе, што служба Бога, такога пытлю зададуць, што і святыя духі не дапамогуць.

Счакаўшы з гадзіну, пакіраваў да купцовага падворка. Бабулька нечага корпалася ў агародзе, дык і не пачула, як хтосьці дзверы ў хату адчыніў. Бацюшка, убачыўшы Марыську, павітаўся.

— Добры дзень, бацюшка, — адказала тая, — а нашых нікога дома няма, паехалі на кірмаш.

— Ведаю, але я не да іх, дачушка, ішоў, я да цябе.

— І па якой нагодзе?

— Сакрэт...

— Што ж такі за сакрэт? І мне нельга даведацца? — гулліва запыталася дзяўчына.

— Чаму няможна? Можна.

— Дык раскрывайце свой сакрэт, навошта час марнаваць.

— Праўду ты, Марыська, гаворыш, чыстую праўду. А прыйшоў я...

— Гэта я бачу.

— Прыйшоў, каб...

— Так вы і да вечара не адкрыеце сваю таямніцу.

— Ды каб з табою палюбіцца прыйшоў...

— Што?!

— Кажу, каб з табою палюбіцца...

Толькі цяпер заўважыла дзяўчына, што нечаканы госць не жартуе і ўсё бліжэй да яе падступае, вось-вось рукамі хапаць пачне. Адступілася яна ў кут і на баццюшку гнеўна пазірае:

— Яшчэ крок да мяне ступіце, і я закрычу.

— Крычы, а хто пачуе? Тваіх жа дома няма, а бабуля глухая, як той пень трухлявы. Так што лепей згаджайся. Не бойся, чаго ты баішся, дурніца?

Вырашыла дзяўчына на хітрасць пусціцца. Трэба ж неяк час пацягнуць і паспрабаваць знайсці выйсце, вось яна і кажа:

— Ой, што вы, баццюшка, што вы... Не магу я на такое пагадзіцца.

— Чаму?

— Ды сорамна мне.

— Толькі і ўсяго?

— А хіба гэтага мала?

І тут Марысьцы цюкнула ў галаву цікавая думка.

— Добра, баццюшка. Калі ты мяне добра папросіш, — адразу перайшла яна на «ты», — то, можа, і саступлю...

Чаго тут толькі стары распуснік ёй не наабяцаў, якіх слоў не нагаварыў, з кім толькі не параўноўваў прыгажуню, каб распаліць яе сэрца. А яна хітра пазірала на яго і таксама вочкі прыплюшчвала, быццам бы ўжо пагаджалася.

Баццюшка бліжэй падсеў, а яна тады яму на самае вуха шэпча:

— Пайшлі, баццюшка, адсюль.

— Куды гэта?

— Хіба не здагадваешся?

— Не.

— Ды тут жа нас могуць незнарок і людзі заўважыць...

— Якія людзі?

— А раптам хто прыйдзе ў хату?

— Дык куды нам ісці?

— Схаваемся дзе-небудзь. Ведаю адну мясцінку...

— Гавары — дзе, бо яшчэ завядзеш куды.

— Не палохайся, бацюшка, не палохайся. З маладой палюбіцца пажадаў, то крыху і патрывай. Пайшлі.

Марыська ўхапіла бацюшку за рукаў і павалакла за сабой. Збоку гледзячы, можна было і сапраўды падумаць, што дзейнічаюць змоўшчыкі.

Павяла бацюшку дзяўчына не куды-небудзь, а ў... лазню. Яна ж, хітрунка, вытапіла лазню перад гэтым, бо збіраліся з бабуляй памыцца. Адчыніла дзверы, а адтуль гарачынёю так і патыхае.

— Нам і так горача будзе, а ты яшчэ ў такі жар прывяла, — пачаў было гаманіць бацюшка.

— Жар касцей не ломіць, асабліва старых, — адрэзала прыгажуня.

— Гэта я стары?

— Не я ж.

— Спярша паглядзі, а потым ужо і гамані.

— Ды нядоўга засталося.

Бацюшка ад нецярпення ажно нагамі задрыгаў і загагатаў, нібы малады стаеннік.

— То чаго мы марудзім?

— Не ведаю. Распранайся, бацюшка.

— А ты?

— Дзверы зачыню, каб хто выпадкова не зазірнуў ды не заспеў нас тут...

Бацюшка хуценька распрануўся і праз хвіліну ўжо стаяў пасярод лазні ў чым маці нарадзіла. Нецярпліва чакаў, калі Марыська з перадлазніка выйдзе. Але тая паклікала:

— Бацюшка, хадзі сюды...

Голы мужык прыпусціў туды. Толькі высунуўся, а Марыська на яго як ліне з вядра кіпнем, а потым яшчэ раз. Тут ужо не да палюбоўнай справы! Як загарлаў бацюшка, як заверашчаў, дык ажно, здалося, сцены задрыжалі. Дзяўчына часу дарма не траціла — адчыніла дзверы, і нечаканы госць, голы, ламануў прама ў іх. Крычыць, верашчыць і напрамую джгае. Пакаёўка ўбачыла і, не разабраўшыся, падумала, што гэта нячысік прэ, перажагнулася і ў другі бок засучыла.

Прыехаў на наступны дзень Ахрэм з сынам. Пагаманілі, расказалі навіны ды спаць палеглі, а з самае раніцы гаспадар і кажа:

— Нешта бацюшка да нас не паказаўся. Звычайна, як толькі я прыязджаю, дык і ён на парог, а тут... Што б гэта значыла?

— Ветрам здзьмула твайго бацюшку, — не ўтрываўся Андрэйка.

— Пайду праведаю...

— Ага, збегай, а то ён, можа, перапрацаваўся і павярнуцца, небарака, не здолее. Збегай.

Сын з дачкою зарагаталі, а пакаёўка ўзвяла вочы пад столь:

— Няма на вас, маладых, супакою...

Пайшоў Ахрэм да свайго сябрука, а той ляжыць на ложку і стогне.

— Што з табой, бацюшка?

А той жа таксама хітры, прыдумаў, як выкруціцца.

— Збілі мяне люта, суседзе...

— Хто ж да такога даўмеўся?

— Табе скажы — ты не паверыш...

— Чаму гэта?

— Не паверыш, табе кажу, бо на гэтага чалавека ты ніколі і не падумаў бы... Ой, чалавеча, каб жа ты ведаў, як усё цела смыліць, як яно гарыць...

— Дык хто так цябе, бацюшка?

— Гэта ж як ты з сынам на кірмаш паехаў, я вырашыў выйсці на вуліцу. Ажно бачу, нехта праз плот да тваёй хаціны крадзецца. Я за ім. Падумаў, што злодзей хоча пакарасці нешта, ды памыліўся...

— А што ж там такое здарылася?

— Ды да тваёй Марыські, а да маёй хрышчоной дачушкі, нейкі ваўкарэзіна прыцёгся. Такі страшны, ваўкаватага выгляду. І давай яны мілавацца, ды так бессаромна, ды так... нікога не баючыся... Я закрычаў, каб яны злякаліся і пабеглі, але дзе там... Той хлапчына павярнуўся і не ўцякаць кінуўся, а да

мяне. Як ухапіў, як пачаў лупцаваць, вопратку з мяне пазрываў... Голага мяне і кінулі ў мой агарод, а ні вопраткі, ні ботаў — нічога няма...

— А хто ж гэта быў?

— Разбойнік нейкі, бо добрыя людзі такімі не бываюць і так не выглядаюць.

— А дзе ён вас катаваў?

— У тваёй лазні, чалавеча, у лазні... Бачыш, якую ты дачку ўзгадаваў?

— Але ж...

— Што, не верыш? Мне не верыш?

На гэтае пытанне Ахрэм ужо не адказаў. Ён паджгаў да лазні, каб на месцы ўсё праверыць. Уляцеў у лазню, ажно і сапраўды: валяецца бацюшкава вопратка і, што самае галоўнае, штаны напалову разарваныя. Гаспадар нават і думкі не дапускаў, што гэта іх сам бацюшка з гарачкі і разарваў, калі спяшаўся дарвацца да прыгажуні. Пацямнела ў вачах у Ахрэма, як сляпы паплёўся гаспадар у хату і там накінуўся на дачку:

— Дык вось ты якая?

— Што такое, тата? Якая я?

— Не паспеў бацька з хаты выйсці, а ты любошчамі давай займацца! Гэтага ў нас ніколі не было і не будзе! Я табе бацька, я і вынесу табе свой прысуд!

Бедная Марыська села і горка-горка заплакала. Толькі гаспадара ў такім стане не маглі расчуліць гэтыя слёзы, хутчэй наадварот: яны падагравалі злосць.

— У маёй хаце табе, зласліўка, болей месца няма! Выбірайся прэч!

Заплакала дзяўчына яшчэ грамчэй і пайшла за дзверы, а гаспадару гэтага было мала, і ён раз'юшана закрычаў:

— Андрэйка!

— Я тут, не крычы.

— Вось табе стрэльба, завядзі гэтую гадаўку ў лес і там застрэль, а мне прынясі яе кашулю, каб я глянуў, ці ў крыві яна будзе! Ідзі!

Выйшаў хлапчына за сястрой і гамоніць:

— Пайшлі хутчэй адсюль, каб ён нас не бачыў, а то яшчэ сам задумае цябе забіць, і тады я не здолею дапамагчы.

Марыська загаласіла, а Андрэйка галаву ўхіліў і на сястру глянуць баіцца. Як жа так здарылася, што яна пачала гэтакімі бруднымі справамі займацца? Тут сястра, нібы пачула ягоныя думкі, упала на калені і сказала:

— Матуляй нашай клянуся, яе светлай памяццю, што нічога такога не было. Гэта ўсё той чорт даўгагрывы напрыдумляў, бо я яго адвадзіла...

Завёў Андрэйка сястру ў густы лес і кажа:

— Здымі сваю кашулю, апрані маю світку... Пасядзі тут да вечара, нікуды не сыходзь. Я вярнуся, і мы разам пойдзем, не хачу я болей з такім бацькам жыць.

Прыклаўся і са стрэльбы забіў голуба, а яго крывёю вымазаў кашулю, каб бацька не сумняваўся ў тым, што ён ягоны прысуд выканаў. Прынёс дамоў і кінуў кашулю перад гаспадаром на падлогу:

— Вось, глядзі, — гэта тое, чаго ты дабіваўся. Болей у цябе, бацька, ні дачкі, ні сына няма. Сам жыві... з бацюшкам сваім у абдымку, а я сыходжу з дому...

Узяў Андрэйка самае неабходнае, пакаеўка колькі залатовак яшчэ паклала, якія за доўгае жыццё здолела назбіраць, і пайшоў, не развітваючыся.

Пакуль да Марыскі дабраўся, то і змрок вечаровы на лес пачаў апускацца. Пасядзелі, супакоіліся, пераспалі ля вогнішча і вырашылі далей самі жыць. А як? Грошай няма, няма за што зямлі добрай у багатых паноў купіць. Тады Андрэйка схітрыўся прыдбаць за тыя залатоўкі лознае месца. Не такое ўжо і страшнае, тым болей што сваё. Збудаваці хацінку і сталі жыць. Потым і зямлю апрацоўваць пачалі, кустоўе тое вынішчаць, але назва засталася — Лознае, Лозна. Пазней ужо і Лёзна зрабілася.

Літаратура:

Лёзна // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў наводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 216–223.

ЛЫНДИНО

Жил крестьянин Фёдор, трудолюбивый и дети у него выросли такие же. А вот жена – лентяйка: ни в доме убрать, ни обед приготовить. Однажды послал мужик жену в лес наломать берёзовых веток для веников. Пошёл проверить, что она делает, да нашёл её спящей, ничего она не сделала. Рассердился он, стал хлестать её хворостиной и приговаривать: «Лында ты такая» (т.е. лентяйка). Так её хворостиной и пригнал домой. Люди видели это и назвали лесок Лындино. А потом здесь возникло поселение, а название сохранилось.

Літаратура:

Лындзіна // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 231–234.

МИХАЛИНОВО

Раньше в этой местности на полноводной реке Коровяк, сейчас уже пересохшей и исчезнувшей с карты, стояла усадьба пана Рыбника Рыбки. В то время у местного лесника была дочь Михалина. Она перехитрила лютого пана и вынудила уехать из этих мест, а сама с родителями поселилась в усадьбе, вокруг начали селиться люди, назвали деревню Михалиново.

*Записано в 2002 году ученицей
Велешковичской школы Крыловой Ольгой*

Літаратура:

Михайлово, Михалиново // Предками названо: происхождение названий населённых пунктов, рек и озёр Лиозненского района: [исследовательская работа] / сост. О. Печёнова; ГУК «Лиозненская ЦБС», Детская библиотека. – Лиозно, 2003. – С. 31.

НАДЗЁЖЫНА

Калісьці, вельмі даўно, вандраваў адзін мужык па свеце. Доўга ён хадзіў, многа бачыў і ліхога, а свайго шчасця ніяк не мог знайсці. Вось аднойчы ідзе вандроўнік па дарозе, а насустрач страя кабета. “Куды накіраваўся, сыноч?”- пытаецца.

“І сам не ведаю, бабуля. Куды вочы глядзяць, - адказвае мужык.- Не магу свайго месца знайсці. Можа ты ведаеш, дзе мне спыніцца?” “Ведаць не ведаю, але чула я, што ёсць месцейка прыгожае, дзе людзі гасцінныя жывуць. Палі там вялікія, урадлівыя, і скаціна добра ходзіць. Ідзі туды, пабудуй хату, сям’ёй абзавядзіся і жыві, як людзі. Так і шчасце да цябе прыйдзе”, - абнадзеіла старая.

Павесялеў мужык, пайшоў туды, куды кабета паказала. Некалькі дзён, а можа, тыдняў дабіраўся ён да сяла. Не еў, не піў, не адпачываў, але надзея не дазволіла скарыцца дарозе. І калі, нарэшце, прыйшоў мужык у тую вёску, даў ёй назву Надзёжына, бо ўсю дарогу надзеяўся на добрае жыццё ў ёй.

*Запісана ў 1999г. Панцялевай Ганнай
Міхайлаўнай, настаўніцай беларускай мовы і
літаратуры Калышанскай СШ,
ад Відуса Барыса Мікітавіча ў в Калышкі*

Літаратура:

1.Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзенскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускае слова: дыялектная і запазычная: зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

2.Чаму вёска называецца Надзёжына// Легенды і паданні Віцебшчыны : зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск : Віцебскае абласное аб’яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 13.

ПАЛЁНОВКА

Рассказывают, что называлась эта деревня раньше Наполеоновка: во время войны 1812 года здесь стояли французские войска. Но выговаривать такое сложное название простым людям было сложно, поэтому и переделали её в Палёновку.

Палёновкой Наполеоновку стали называть после того, как местные крестьяне подожгли стоянку французов.

Літаратура:

Вёска Палёнаўка // Белая Русь. Гісторыя Беларусі ў легендах і паданнях : для дзяцей шк. узросту / уклад. М. А. Зелянкова. – Мінск : Юнацтва, 1999. – С. 152.

ПАЛОВІКІ

Уладзімір Іосіфавіч Гурка-Рамейка, генерал ад інфантэрыі, начальнік усіх рэзервовых і запасных сіл рускай арміі, прыхільнік генерала А.Аракчэева, які ўводзіў у Расіі ваенныя пасяленні, стварыў такое паблізу Крынак. Сялян падымалі раніцай пад гукі ваеннага барабана і прымушалі жыць і працаваць па строгаму армейскаму распарадку, калі нават гаспадыні-сялянкі прымушаліся ў адзін і той жа час паліць у печы і варыць адну і тую ж страву. Мужчыны вымушаны былі чаргаваць заняткі ваеннай справай са звычайнымі сялянскімі работамі. Палова дня – адно, палова – другое. Адсюль і назва вёскі Паловікі.

Літаратура:

Бандарэнка, У. Апошні расійскі фельдмаршал/ У.Бандарэнка //Сцяг перамогі. - 2000. - 15 жн.

ПУШКІ

До 1941 года деревня называлась Черницы, а когда сюда вошли немцы, то с обеих околлиц деревни они поставили указатели PUSCHKI. Говорят, они опирались на карту времён первой мировой войны. То ли здесь был обозначен стратегический объект с пушками, то ли была опушка леса. Немцев прогнали, а вот название деревни так и осталось Пушки.

*Записано Игнатик О.В.,
библиотекарем Пушкинской с/библиотеки
со слов Левенковой Е.Р.*

УНО

Запутались 2 человека. Темно уже стало, шли они, шли, и вдруг увидели впереди огонёк. Закричал один другому: «Буна, буна!». С тех пор это поселение так и называется.

*Записано Гончаровой А.Г.,
методистом Лиозненской ЦБС
от старожилів д. Уно*

Когда Екатерина II путешествовала по старому Екатерининскому тракту, перед въездом в Витебск она ночевала, отдыхала и приводила себя в порядок в специально выстроенном для неё домике. Стоял он один у дороги. А сопровождал императрицу в поездках слуга-молдаванин. Он и назвал это место по-молдавски - уно, что значит один. Потом вокруг поселились люди, и деревню назвали Уно. А домик этот и сейчас сохранился.

*Записано библиотекарем Адаменской
сельской библиотеки Кравцовой О.В.
со слов жительницы Уно Кольшикиной Н.П.*

В Уно действительно сохранилось здание почтовой станции. А если собрать все легенды, то окажется, что Екатерина II очень часто посещала Лиозненскую землю.

Літаратура:

Уно. Уна. Вуна //Предками названо: происхождение названий населённых пунктов, рек и озёр Лиозненского района: [исследовательская работа] / сост. О. Печёнова; ГУК «Лиозненская ЦБС», Детская библиотека. – Лиозно, 2003. – С. 40

У сямі адных першапаясенцаў мядзведзіца скрала дзіцяці і гадала яго. Праз некаторы час хлопчыка знайшлі паляўнічыя, зарослага мохам. Неслі яго дадому, ахоўвалі - стралялі ў паветра. Калі былі ўжо ў вёсцы мядзведзіца выйшла на ваколіцу і біла сябе ў грудзі - аддайце, вярніце. Першапаясенец быў іншаземецям з імем Уно.

*Запісана І.Русаковым
са слоў Чарняўскага А.І.*

Літаратура:

Кавалеўскі, С. Уна /С.Кавалеўскі //Народнае слова.-2004.-2 сак.

ЧЕРНОРУЧЬЕ

Когда-то люди искали место, где поселиться. Их внимание привлекли три ручья, впадающие в речку Рубежница с чистой водой, но вот при взбалтывании вода становилась чёрной от торфяного дна, поэтому поселение назвали Черноручье.

*Записано Ивановой Н.В.,
библиотекарем*

Черноручской сельской библиотеки

Літаратура:

Черноручье // Предками названо: происхождение названий населённых пунктов, рек и озёр Лиозненского района : [исследовательская работа] / сост. О. Печёнова; ГУК «Лиозненская ЦБС», Детская библиотека. – Лиозно, 2003. – С. 31.

ЧЕРНИЦЫ

Есть о деревне и легенда. Жила лет 600 назад женщина, собирала травы, варила зелья, водилась с нечистью, творила заговоры, много зла людям делала. Все её боялись и прозвали Черница за её чёрные дела. Попросили как-то люди деда-ведуна с ней справиться, но не сумел дед – сам заболел.

Полюбила Черница красавца кузнеца Мартына. Тот не знал, как от неё избавиться, терпел долго, а потом накопал ям, в которые налилась дождевая вода. Прикрыл он эти ямы ветками, вышел из кузницы да как закричит: «Чего тебе от меня надо?». Испугалась Черница, побежала да и утонула в яме. Место с тех пор так и называется – Черницы.

Літаратура:

Чарніца // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 234–237.

ШАХИ

Давно это было. В армию тогда забирали надолго, возвращались не все. Вот один солдат вернулся на родину, немолдой, седой, израненный, но не калека, много работал. За время службы он повидал многое, поэтому сельчанам давал

много добрых советов, вообще любил поговорить. Прозвали его Шах. Почему так называли, никто конкретно сказать не мог, только один старый сельчанин, как-то промолвил: - Так прозвали потому, что часто какого-то Шаха вспоминал. То ли воевал, то ли дружил с ним...

Разные истории рассказывал Шах старым и молодым. Уважали его люди. Своих детей у него не было, взял он себе двух сирот. И их тоже стали звать Шахи, а потом и деревню так называли.

Літаратура:

Шахі // Віцебшчына: назвы населенных пунктаў паводле легендаў і паданняў / склад., запіс, апрац. А. М. Ненадаўца. – Мінск : Беларусь, 2000. – С. 237–240.

ЯКУБАЎШЧЫНА

У пана Сліжаноўскага быў селянін Якуб. Гаспадар яго вельмі цаніў, таму што той быў і конюхам, і канавалам, і лекарам... Адно дрэнна: меў Якуб страшна сварлівую жонку, якая вельмі дакучала пану. І той, шкадуючы выгнаць Якуба, пабудаваў ім у лагу, за вёскай, хату і загадаў жыць там. Так з таго часу і пайшло: - Якубов лог, Якубова лагчына – Якубоўшчына.

Давно это было. Одна седая старина тому свидетельство. Поводился злой чародей на празднике Купалье, когда собиралось на берегу реки много народу, появляются и забирать себе самую красивую девушку. Так было много лет. А потом взбунтовались местные хлопцы во главе с Якубом и убили злого чародея. С того времени никто больше не тревожил девчат, а безымянное поселение называли Якубовщина.

*Записано ученицей
Первомайской школы Г. Карпекиной
со слов старожил*

Літаратура:

1. Вёска Якубоўшчына // Белая Русь. Гісторыя Беларусі ў легендах і паданнях : для дзяцей шк. узросту / уклад. М. А. Зелянкова. – Мінск : Юнацтва, 1999. – С. 164.

2. Карпекіна, Г. Вёска родная мая / Г. Карпекіна // Сцяг Перамогі. – 1998. – 18 жн.

ЯСЬКОВЩИНА

Так это было или нет, но слышали старые люди, как им рассказали про деревню Яськовщина их бабушки, откуда пошло её название. Давно это было. Жил когда-то в этих местах состоятельный человек по имени Василёнок. Хозяйство у него было большое. Земли много, поэтому держал он работников. И была у него красавица дочь Яся – Ядвися. Отец не мог на неё налюбоваться. И надо же было дочке влюбиться в отца работника. Да недолгой была любовь: узнал об этом отец. Хлопца отдали в солдаты, а бедную Ясю сосватал отец в далёкий край за пожилого селянина. Но не смогла девушка пережить разлуку с любимым, стыд и страх – пошла к озеру и утопилась. Как ни звал её отец: «Яся», «Яська», как ни искали у озера работники, так и не нашли её тело.

А любимый её после долгой службы вернулся в родные места, поселился у озера, где погибла его Яся, Яська, Ясечка, построил себе хату и жил бобылём до конца своего. Хутор так и звали Яськово. А потом, когда вблизи стали селиться другие люди и возникла деревня, стала она называться Яськовщина.

*Записана бібліятэкарам Яськаўшчынскай
сельскай бібліятэкі Саламацінай Я.А.
са слоў сваёй маці Шалупкінай А.М.*

Літаратура:

Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускае слова: дыялектная і запазычная : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

Легенды аб цэрквах,
што ўвайшлі ў зямлю

Впервые легенда была записана известным этнографом М. Никифоровским и опубликована в 1893 г. П. Шейном. Вот полный ее текст:

ГАРАДОК

За тры вярсты ад Веляшковіч, па дарозе, якая вядзе да мястэчка Янавічы, знаходзіцца вёска Гарадок. Сама вёска схавалася ў невялікім лесе і стаіць на значным узвышшы. Некалькі год таму назад цяперашні тракт быў малапраезным, а рух у асноўным быў праз вёску, не даязджаючы да якой трэба было падымацца ўгору. Правы бок гэтай гары прыкметна ўзвышаецца перад левым. Па нязручнасцю і цяжкасцю пад'ёма, асабліва ў даждлівую пару, дарогу абміналі нават мясцовыя жыхары. Узвышша гэта мае з трох бакоў даволі круты пад'ём, вяршыня ж – роўная плошча. Жыхары навакольных вёсак адзінагалосна сцвярджаюць, што ў незапоўныя часы на гэтай плошчы стаяла царква, якая за грахі людзей ці па іншых прычынах увайшла ў зямлю з усімі, хто маліўся там у той час... Было, што царква пачала выступаць з зямлі: паказаўся шпіц. Нейкі хлопчык-пастушок наступіў на гэты шпіц і ўкалоў сабе нагу. Па гэтаму здарэнню і адкрылася месца прапаўшай царквы, бо нават старажылы за даўнасцю цуда не маглі указаць гэта месца. Мясцовыя сяляне пачалі раскопваць гару, каб вызваліць царкву з падзямельнага зняволення, але як толькі адкапалі галаву, царква ў адзін момант пайшла яшчэ глыбей і знесла на сваёй галаве стараных капачоў, а разрытая зямля зноў зраўнялася.

Літаратура:

Півавар, М. В. Віцебшчына легендарная. Вандроўка па мясцінах, апісаных у творах М. Я. Нікіфароўскага / М. В. Півавар // Віцебскі край : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 170-годдзю з дня нараджэння М. Я. Нікіфароўскага, 5 лістапада 20015 г., Віцебск / Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна, Віцебскі абласны краязнаўчы музей, Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава, Кафедра гісторыі Беларусі ; рэдкал. Т. М. Адамян. – Мінск: Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2016. – Т. 1. – С. 19–24.

ЛИОЗНЕСКИЙ МИРАЖ

Витебская область Белоруссии издавна славится происходящими в этой местности аномальными явлениями. Здесь очень часто видят неопознанные летающие объекты. И это действительно так. В Лиозненском районе находится удивительное озеро Гребеницкое, где очень любят отдыхать в выходные дни местные жители. Рыбаков на этом озере в любое время года неимоверное количество, как в прочем и просто любителей природы.

В мае 2004 года группа молодых людей отмечала в районе озера День Пограничника. Для некоторых из них это был профессиональный праздник. Все прошло как обычно, вот только после того как была проявлена отснятая фотопленка и отпечатаны снимки, на одном из них усмотрели что-то, чего там, по идее, не должно было быть....

Молодая компания была очень хорошо оснащена современной видео и фототехникой. Они вели фото и видеозапись своего праздника. Ничего особенного молодые люди в этот день не заметили. А уже через несколько дней, когда распечатали фотографии этого праздника, они с большим удивлением заметили, что на некоторых кадрах были отчетливо видны очертания божественного храма, над которым возвышались грандиозные купола, а в центре храма вырисовывалась почти настоящая икона. Проанализировав ситуацию, молодые люди поняли, что это очень уникальные кадры, так как у берегов озера Гребеницкое никаких храмов никогда не было. Немного подумав, они решили эти кадры передать исследователям в г. Минск.

Минские ученые никак не смогли дать объяснение этим удивительным фотографиям, а священники расценили это явление как «Чудо Господне». Эта сенсация облетела всю Белоруссию, озеро Гребеницкое сразу стало известным на всю страну. Оно стало просто местом паломничества. К его берегам съезжались журналисты, ученые, исследователи и даже экстрасенсы. Многие из них стали производить съемку и с удивлением заметили, что их аппаратура в этом месте постоянно барахлила. У журналистов «Комсомольской правды» вообще пропали все записи, даже на диктофоне. Все доказательства каким-то странным образом исчезали.

Ученые этот феномен объясняют сильным электромагнитным излучением, которое практически всегда встречается в таких аномальных местах. Это излучение учеными также зафиксировано на берегу Гребеницкого озера.

Из выдвинутых до сих пор версий можно привести две:

1) Семь куполов «призрачной церкви» символизируют закрытые в данном районе храмы, которых также было семь (правда принятие в расчет признака территориально-административного деления кажется притянутым за уши, так как оно за период большевистских гонений на религию неоднократно претерпевало изменения).

2) Недалеко от места, где отдыхали лиозненские ребята, по преданиям, некогда стояла церковь, провалившаяся под землю за грехи людские. Может, ее призрак и удалось зафиксировать на пленку?

В настоящее время некоторые ученые делают все новые и новые попытки исследования территории Гребеницкого озера. Они надеются на новое чудо, которое должно, по их мнению, снова повториться, а они получают дополнительный материал для своего научного исследования. Они так же склоняются, что в этом феномене задействованы инопланетяне, которые достаточно часто посещают Лиозненский район. Но, к сожалению, загадочную тайну ушедшего под землю храма, ни исследователи, ни уфологи, ни экстрасенсы до сих пор не разгадали. А мираж божественного храма еще очень долго им

будет напоминать об этом удивительном аномальном месте.

Источник:

*Лиозненский мираж [Электронный ресурс].- Режим доступа:
<https://4stor.ru/legendi/48187-lioznenskiy-mirazh.html>*

МАРЬЯНОВО

Живописнейшее и оставляющее неизгладимое впечатление место. На возвышенности, при заезде со стороны деревни Марьяново, ранее был огромный бор из сосны, сейчас от него мало чего осталось.

По преданию: на западном склоне холма возле соснового бора, на берегу бывшего когда-то там озера, стояла деревянная православная церковь. В период гонений на православную веру, её враги в один из праздников заперли двери храма и подожгли его со всех сторон. Сгорело всё и все. Говорят, что после того это место поглотило болото и лишь к праздникам Радуницы и Троицы в полночь под землёй и поныне раздаются тихие звоны колокола, молитвы и крики погибающих людей.

*Записано библиотекарем
Новосельской сельской библиотеки
Краснобород Л.Н.. со слов
старожилы Огородниковой Анастасии*

СМАРОДЗИНА

На ўсходняй ускраіне в. Смародзіна ёсць вялізны ўзгорак, парослы густым лесам. Казалі, што там раней стаяла царква, і аднойчы ў яе патрапіў ці то святы чалавек – і Бог пажадаў забраць яго сябе, ці то наадварот, вялікі грэшнік – і Бог вырашыў пазбавіць яго ад людзей. Невядома, як там адбывалася, але царква правалілася скрозь зямлю.

На паверхні ўзгорка засталася невялікае паглыбленне. Людзі ўзялі даўжэзную вяроўку, прывязалі да яе канца камень і пачалі апускаць у яміну. Колькі не падвязвалі вяроўку, а дна дастаць не змаглі. Потым мясцовыя жыхары вырашылі адкапаць царкву,

але прыехаў святар і сказаў, што гэта вялікі грэх і рабіць так нельга. Так і застаўся ўзгорак некранутым, а царква нераскапанай.

*Запісана бібліятэкарам
Якубаўшчынскай сельскай бібліятэкі
Кірылкінай Г.М. ад Карпекінай Г.*

ЦАРКОВІШЧА

Каля Веляшковіч была царква, якую разбурыў асілак. Цяпер (на год напісання падання) там знаходзяцца царкоўныя могількі.

У даўнія часы з'явіўся ў краі нейкі асілак, які разбурыў шмат цэркваў, стукаючы па іх то праваю, то леваю рукою, а часамі і нагою.

Як на месца, дзе такім чынам была разбурана царква, паказваюць на царкоўныя могількі, што паблізу сяла Веляшковічы. Іх называюць Царковішчам...

Літаратура:

1. Півавар, М. В. Віцебшчына легендарная. Вандроўка па мясцінах, апісаных у творах М. Я. Нікіфароўскага / М. В. Півавар // Віцебскі край : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 170-годдзю з дня нараджэння М. Я. Нікіфароўскага, 5 лістапада 20015 г., Віцебск / Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна, Віцебскі абласны краязнаўчы музей, Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава, Кафедра гісторыі Беларусі ; рэдкал. Т. М. Адамян. – Мінск: Нацыянальная бібліятэка Беларусі, 2016. – Т. 1. – С. 19–24.

2. Царковішча // Легенды і паданні / [склад.: М. Я. Грынблат, А. І. Гурскі] ; рэд. А. С. Фядосік]. – Мінск : Навука і тэхніка, 1983. – С. 330. – (Беларуская народная творчасць / АН БССР, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору).

Азёры, балоты

ЗАРОСЛАЕ ВОЗЕРА

Даўным-даўно на месцы сучаснага балота (Буракоўскага) было невялізнае возера, а на беразе яго стаяў прыгожы палац, у якім жыла княская сям'я.

У князя і княгіні доўгі час не было дзяцей, і вось, нарэшце, княгіня нарадзіла сына. Хлопчык стаў адзіным наследнікам княскага роду. Быў ён усеагульным любімцам і ўцехай для шчаслівых бацькоў.

Аднойчы здарылася вялікае няшчасце – маленькі княжыч утапіўся ў возеры. Гора бацькоў было бязмежным. У адчаі і распачы княгіня запрычытала: "Няхай будзе праклятым навекі гэта возера!.."

... Шмат зім і вёснаў прайшло з той пары. І паступова возера пачало мялець і зарастаць, а з цягам часу ператварылася ў сапраўднае балота.

*Запісана ў 1998 г. Пляшковым Міхасём,
вучнем 9 кл. Кальшанскай СШ,
ад Іванова К. І., намесніка дырэктара
па вучэбнай рабоце Кальшанскай СШ*

Літаратура:

1. Пра зарослае возера: [месца сучаснага буракоўскага балота] // Легенды і паданні Віцебшчыны : зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск : Віцебскае абласное аб'яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 30 - 31.

2. Іваноў, К. Легенды пра буракоўскае балота / К. Іваноў // Сцяг Пермогі. – 1998. – 25 жн.

ЯК БАЛОТА АД ФРАНЦУЗАЎ ВЫРАТАВАЛА

Зпакон вякоў, ад старага пакалення да маладога перадавалася легенда аб тым, як адно з балот, якое размяшчалася каля вёскі Буракі садзейнічала выратаванню жыхароў бліжэйшых вёсак. Адна з легенд дайшла да нашых дзён пра тое, як гэтае балота выратавала жыхароў навакольных вёсак у вайну 1812 года. Тады праз нашу мясцовасць праходзіў найкарацейшы шлях на Маскву, якую Напалеон захацеў захапіць. Два тыдні

летам 1812 года стаялі французскія войскі ў Лёзне. Увесь гэты час яны рабавалі і забівалі мірнае насельніцтва. У жыхароў вёсак забіралі прадукты харчавання і фураж.

Каб выратавацца ад акупантаў, жыхары навакольных вёсак, што размяшчаліся каля балота, зрабілі мост і перагналі ўсю хатнюю жывёлу ў непраходнае месца. І самі там схаваліся, а мост разабралі. Французскія салдаты чулі, як мычаць каровы, як брэшучь сабакі, але зайсці туды яны не змаглі. Такім чынам нашы продкі выратаваліся ад ворага на балоце.

*Запісана Івановым К.І. –
нам.дырэктара Калышанскай школы
са слоў Івановай Г.К., 1930г.н.,
жыхаркі в. Кажуроўшчына Кавалёўскага с/с*

Літаратура:

*Іваноў, К. Легенды пра буракоўскае балота / К. Іваноў // Сцяг
Перамогі. – 1998. – 19 жн.*

БЕЗДОННОЕ ОЗЕРО (возле Чиковщины)

«Когда-то на том месте, где находится Бездонное озеро, стояла церковь. В эту церковь ходили бедные люди помолиться, отдохнуть душою. А неподалёку стояла усадьба, в которой жил богатый шляхтич – злой, жадный самодур. Много горя принёс он простым людям. Не было для него ничего святого. Главное в жизни - богатство и веселье.

Однажды в большой годовой праздник ночью забрался он в церковь и позарился на то, что принесли прихожане. И только он начал выходить из церкви, как раздался страшный гром, грохот и двери закрылись. И всё стало рушиться. Дикий крик слышали жители близлежащих деревень. Выбежали они на двор и слышали жудостный, страшный крик, который нёсся из церкви.

Со временем на месте церкви появилось озеро, которое в народе называют Бездонным. На самом деле, дно нельзя почувствовать даже возле берега.

*Записала Плавинская В. в 1994г.
со слов Купаленко Авдотьи, 1902г.р.,
жительницы д. Чиковщина*

МОШНА

Кстати, и название реки, как гласит легенда, имеет купеческие корни. Плыла когда-то по ней ладья, гружённая товаром. Стоял купец, любовался окрестными местами. Согнулся, чтобы зачерпнуть ладонями чистой речной воды, да и не заметил, как кошель с деньгами, висевший на шее, упал в воду. – Мошна, мошна! – закричал он. Стали нырять гребцы в воду, да места здесь глубокие, так и не нашли кошель с деньгами.

Трудно поверить в эту легенду, глядя на пересыхающую, зарастающую летом водорослями и травой Мошну...

Літаратура:

1. Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускае слова: дыялектная і запазычная : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

2. Шульман, А. Л. Местечко Марка Шагала: очерк / Аркадий Шульман. – Минск: Медисонт, 2010. – С. 7. – (Библиотека журнала «Мишпоха». Серия «Мое местечко»).

Рознае

Легенды і паданні

Каля дарогі з в. Дуброўка на в. Слабада ляжаў калісьці вялізны шэры камень з пляскатай паверхняй. Калі побач з ім праходзіў п’яны чалавек, то ён заўсёды збочваў да каменя. Чалавеку здавалася, што яго нехта кліча: ”Хадзі сюды!”. Потым п’янага нехта прымушаў танцаваць на камені, і толькі тады, калі чалавеку ўжо не хапала моцы скакаць, ён валіўся спаць. Казалі, што камень той грэў, як печка. Потым, калі станавілася халодна, чалавек прачынаўся і ішоў да хаты, але ніхто ніколі не замёрз каля таго каменя.

1812 год. У той час на ўсходзе мястэчка Лёзна рос стары дуб – настолькі вялізны, што, бывала, пад час дажджу пад ім хавалася некалькі падводаў разам з людзьмі і коньмі. Праязджаючы акурат каля гэтага дрэва, імператар Напалеон загадаў вырваць яго з зямлі і пасадзіць галлём уніз. Пры гэтым ён зазначыў: “Як дубу не пражыць, так рускім мяне не перамагчы!”, Але, натуральна, усё адбылося наадварот: і дуб зазелянеў, як ні ў чым не бывала, і французы вымушаны былі ўцякаць з тутэйшых мясцін.

Наступны цыкл легенд і нібыта рэальных падзей звязаны з французскімі курганамі і валатоўкамі – “пахаваннямі іншаземных заваёўнікаў”.

Такія курганы як быццам знаходзіліся ў Звавалошках – хмызняках ля вёскі Замошша. Адзін з мясцовых жыхароў, які ўсё жыццё пасвіў жывёлу (і пры гэтым карыстаўся ў аднавяскоўцаў рэпутацыяй шчырага чалавека), бачыў там дзіўную з’яву. Уночы на адным з курганоў з’явіўся кот, ад якога зыходзіла яркае ззянне. Казалі, што такія каты з’яўляюцца на месцах, дзе закапаная скарбы. Не можа быць, каб ніхто не шукаў схаванага багацця, але ніхто і не паведаміў пра вынікі сваіх пошукаў.

*Запісана бібліятэкарам
Якубаўшчынскай сельскай
бібліятэкі Кірылкінай Г.М.
ад Карпекінай Г.*

Адзін з падобных курганоў быў сярод Замошша, на адным з агародаў. Яго дасціпны гаспадар знайшоў прымяненне кургану: пабудаваў на ім лазню. У тыя часы наяўнасць лазні лічылася свеасаблівай раскошай: не ў кожнага ў двары яна была. Вышэйзгаданы чалавек не быў сквапным, таму па суботах запрашаў да сябе аднавяскоўцаў. Толькі мыццё ў той лазні прыносіла мала задавальнення: час ад часу знізу нехта пачынаў грукаць і скрэбсціся ў падлогу. Не трэба мець асаблівую фантазію, каб здагадацца, хто гэта быў.

*Запісана ў 2008 годзе
ў в. Замошша Карпекіным К.Р.
са слоў Лішакавай Валянціны Мікітаўны 1930 г.н.*

Адразу пасля Вялікай Айчыннай вайны акурат у кургане вырашылі наладзіць зямлянку. Калі раскопвалі зямлю, каб зрабіць жыллё(а таксама спадзяваліся знайсці якія-небудзь залатыя зубы ці іншыя каштоўнасці), то натрапілі на чалавечыя косці. Асабліва жанчыне запомніўся чэрап з густымі чорнымі кучаравымі валасамі.

Таксама шмат валатовак было недзе пад Баравой, Чарнаруччам...

*Запісана ў 2000 годзе ў в. Якубаўшчына
Карпекіным К. Р. са слоў сваёй бабулі
Казлоўскай Варвары Іларыёнаўны 1921 г.н.*

Літаратура:

Карпекін, К.// Краязнаўчая газета.-2007.- сакавік

БАБАЎШЧЫНСКІ ПОГРАБ

Знаходзіўся каля фальварку Бабаўшчына, што ў трох вярстах ад Веляшковіч.

У даўнія часы жыло тут мноства разбойнікаў, якія пабудавалі гэты пограб для таго, каб хаваць нарабаваныя багацці і мець прытулак. Пайшоўшы на свой промысел, разбойнікі кожны раз моцна замыкалі дзверы, завальвалі іх жорнамі і засыпалі зямлёю. Самы пограб і ўваход яны замаўлялі, так што ніхто з чужых ужо не мог прабрацца ў пограб.

Раз разбойнікі трымалі ў сябе ў палоне знатную дзеўку. Бацькі яе з дапамогай царскага войска рабілі ўсё, каб знайсці сваю дачку і пакараць злодзеяў. Калі пабачылі, што ўжо не схавацца ад войска, разбойнікі замкнулі яе і зачаравалі пограб, але праз некаторы час іх злавілі і забілі.

Бацькі адшукалі тое месца, дзе пакутавала іх дачка, і пачалі адкопчаць уваход у пограб. Але кожны раз, як капачы дакопваліся да жорнаў, на іх і на ўсіх, што былі там, нападаў цяжкі сон і ніхто не паспяваў сысці з месца, а падаў там, дзе і стаяў, і засыпаў на векі. Нямногія з тых, хто выжыў, пасля таго, як прачнуліся, убачылі, што раскопаная імі зямля вярнулася на месца і закрыла сабою тых таварышаў, якія былі бліжэй да дзвярэй. Тая ж самая работа была зроблена некалькі раз і не толькі бацькамі, але і іншымі людзьмі. І заўсёды канчалася тым жа. Ведаючы пра няўдачы ў мінулым, зараз усе баяцца ўжо капаць.

Яшчэ не зусім даўно, як запэўнівае народ, можна было чуць стогны і просьбы няшчаснай дзяўчыны. Але так як разбойнікі, што яе зачаравалі, загінулі, не раскрыўшы тайны, то дзяўчына кожны раз указвала, што вызваліць яе можна толькі даты, калі адшукаецца другі млыновы камень, які працавай разам з тым, што прывалены да дзвярэй. Але як ні стараліся бацькі, камень той не знайшлі. Кажуць, што адна частка яго ляжала на цвінтары Гарадокскай царквы, якая правалілася скрозь зямлю, а другая пад кутным вуглом дома бацькоў дзяўчыны або яе няшчаснага жаніха.

Літаратура:

1. *Бабаўшчынскі пограб // Белая Русь. Гісторыя Беларусі ў легендах і паданнях : для дзяцей шк. узросту / уклад. М. А. Зелянкава. – Мінск : Юнацтва, 1999. – С. 200.*

2. *Півавар, М. В. Віцебшчына легендарная. Вандроўка па мясцінах, апісаных у творах М. Я. Нікіфароўскага / М. В. Півавар // Віцебскі край : матэрыялы Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай 170-годдзю з дня нараджэння М. Я. Нікіфароўскага, 5 лістапада 20015 г., Віцебск / Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна, Віцебскі абласны краязнаўчы музей, Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П. М. Машэрава,*

МАМАЧКІНА ДВАРЫШЧА

Гавораць, што на Мамачкіным дварышчы (**в. Зачэрня**) жыла пані. Замужам яна ніколі не была, а навароджаных дзяцей, якіх нагульвала, губіла і закопвала пад падлогай у сваёй хаце. Ноччу ў гэтай хаце тварыліся жудасці: лаўкі пераварочваліся, ляталі хатнія рэчы, біўся посуд, быццам хто нябачны кідаў усё гэта на падлогу. Пані баялася адна заставацца і прасіла вяскоўцаў, каб хто з ёю пераначаваў.

У Зачэрні каля клубы ёсць панскія могілкі. Калі іх раскопвалі, то знайшлі склеп, а ў склепе – пахаваную пані. Тыя, хто на той момант там быў, бачыў, што ў яе была доўгая каса і прыгожае багатае ўбранне, а потым ад подыху ветра ўсё рассыпалася ў пыл.

*Запісана бібліятэкарам
Зачарнянскай сельскай бібліятэкі
Малафеевай Т.М. са слоў старажылаў
Зачарнянскай акругі*

АСТАШЕВСКИЙ ЛЕС (д.Асташево)

На месце деревни Асташево стояла хата (леснічоўка) лесничего Асташки. Обстоятельный был мужик, трудолюбивый, за лесом следил, зверей и птиц в обиду не давал, но за вырубку панского леса наказывал. Однажды на охоте случилось несчастье: медведица разорвала Асташку. С тех пор и стали лес называть Асташевским.

Літаратура:

Змачынская, І. В. Народныя тапанімічныя этымалогіі ў гаворцы г.п.Лёзна Лёзненскага раёна Віцебскай вобласці / І. В. Змачынская // Беларускія слова: дыялектная і запазычная : зборнік артыкулаў па матэрыялах навуковых чытанняў, прысвечаных памяці дацэнта Е. С. Мяцельскай (26–27 красавіка 2011г, г. Мінск). – Мінск : Права і эканоміка, 2011. – С. 163–166.

О ПАНЕ
ИОСИФЕ ЕМЕЛЬЯНОВИЧЕ БОГДАНОВИЧЕ
(д.Емельяново)

Иосиф Емельянович Богданович имел большое имение, у него имелось два дома. На месте лесничества стоял большой двухэтажный дом, в нём было много комнат: большая комната с очагом и душевая. Второй дом находился в сторону деревни Шевели, там проживали домработница и кучер.

Дед Нины Егоровны был управляющим в доме пана. У него была большая комната для работы. Проживала семья дедушки на месте дома Ильющенко А.С.

У пана было так же два сада. Малый сад располагался на месте от дома пана до дома Ильющенко А.С., а большой – в сторону дома Рыжиковой Л.Д. Дальше располагался большой парк.

На месте дома Королёва Д.П. находились склады, конюшни находились возле речки, за домом Клименковой Н.Е. Её отец Клименков Егор был конюхом, у него было шесть рысаков. А за другими лошадьми ухаживали другие рабочие.

Возле клуба, где находится сажалка, размещалась круговая дорога. Она была высажена жёлтыми, белыми акациями, кашкой. Там отец Нины Егоровны обучал лошадей и, прежде чем подъехать к парадному крыльцу, ездил по этой дороге. На месте дома Смоликовой В.Ф. находилась пекарня. За огородами Голубцовой Г.И. было два испола – малый и большой.

Возле дома Голубцовой находился подземный ход. Он был расположен на три отсека. После отъезда пана там заваривали корм телятам. На месте за огородом дома Боровиковых находились склады – там складывали сено и лён. А там, где размещался склад для газовых баллонов, был размещён ток.

Пан Иосиф Емельянович был очень богат. Он проживал со своей женой и сыном. Но сын очень болел и не мог ходить. Пан со всех окрестностей привозил к сыну лекарей. Один лекарь

из местечка Яновичи делал мальчику хвойные ванны и массаж, он посоветовал пану отвезти сына к морю. Пан отвёз жену и сына к морю, а сам стал встречаться с домработницей. Она родила от него трёх сыновей – Жору, Владимира... и дочь Ольгу. Когда жена узнала об этом, то назад уже не вернулась. Сын их вылечился.

Когда сын решил жениться, жена написала письмо пану. Свадьбу решили делать в д. Емельяново. Но жена попросила, чтобы в это время не было домработницы с детьми. И тех отвезли в местечко Яновичи. Когда была свадьба, всю дорогу услали цветами. Свадьба была очень богатая. После свадьбы молодые уехали, а пан снова привёз домработницу.

В 1917 году пан решил бежать в Польшу. Он попросил конюха (отца Нины Егоровны) отвезти его в Лиозно на железнодорожную станцию. Когда они ехали на двух рысаках, одного загнали в д. Михалиново. Когда приехали в Лиозно, пан достал пистолет и хотел убить вторую лошадь, но затем посмотрел на её отца и сказал: «Егорка, мой Егорка, жалко мне тебя, бери лошадь и езжай тихо домой». И дал ему ещё пять золотых рублей.

После отъезда пана, домработница с детьми уехала в Витебск, а затем в Ленинград. Во время войны одна из дочерей умерла. А после войны два сына пана приезжали в Емельяново, встречались с людьми, которые знали их отца, фотографировали местность, где они проживали.

*Записано библиотекарем Емельяновской
сельской библиотеки Солодковой Е.В.
со слов Клименковой Нины Егоровны в 2010г.*

ВАСЬКІНА ГАРА (каля в. Пушкі)

Сярод першазданнай прыроды-лугоў і лясоў, ўздоўж паўнаводнай тады рэчкі Чарніца ішла дарога. Па якойсьці прычыне па ёй праязджаў пан. Ехаў, любаваўся жывапіснымі краявідамі, бо стаміўся ўжо ад гарадскога жыцця. І раптам коні

сталі, як укопаныя, вазніца не можа нічога з імі зрабіць. Агледзеўся пан, замест дарогі перад ім паўстала вялізная паляна, усыпаная рознакаляровай квеценню. На фоне нейкай незямной цішыні пачуўся спеў птушак і стракатанне конікаў. Усе гэтае хараство нібы запрашала да сябе: “Погодзь, чалавек, затрымайся!”. Так і зрабіў пан, выйшаў з брычкі, лёг на пагорку, яму стала так лёгка і хораша на душы, што ён сказаў : “Буду тут жыць...”

Праз нейкі час збудаваў пан тут сабе дом, распрацаваў зямлю, пасадзіў сад. А самае галоўнае палюбіў гэтую зямлю: шанаваў яе, даглядаў і песціў, як роднае дзіця. За гэта зямелька давала дбайнаму гаспадару добрыя ўраджаі збожжа, гародніны і садавіны, праславіла свайго гаспадара на ўсю акругу.

З той пары прайшло шмат часу, няма на гэтым свеце ўжо пана, толькі засталіся яблыні, якія кожны год даюць смачныя плады, дзве елкі, якія стаяць у абдымку, нібы ад нечага абараняючы адна адну, ды той пагорак, які калісьці так прывабіў пана.

Але людская памяць жыве, якая да гэтага часу заве паляну “Васькінай гарой”, бо пана звалі Васілём.

*Запісана Ігнацік В.В. - бібліятэкарам
Пушкоўскай сельскай бібліятэкі
ад Ніканавай Ніны Міхайлаўны в.Пушкі*

ЛЕГЕНДА О ЗНАМЕНИТОЙ РАЗБОЙНИЦЕ

Долгими зимними вечерами, когда на улице рано темнело, а в хате берегли лучину, керосин, а потом уже и свет, мы усаживались кружком возле грубки, и наша бабуля Детскина Лидия Касьяновна рассказывала нам интересные истории, которые она слышала от своей матери и бабушки. Вот одна из них.

В роду Касьяновых была одна женщина, молодая, отважная, не боялась «ни бога, ни чёрта» - Гапуля. Она была неуловимой воровкой коней и коров. Говорили, что она была не одна, с ней было несколько «пришлых», чужих. Но их никто

никогда не видел. Слух был, что один из них был её «полюбовником». Она была главарём, верховодила, наводила на богатых хуторян, но сама только сбывала краденых лошадей где-то далеко в России.

То тут, то там в окрестностях нашей местности и даже замного вёрст отсюда было слышно, что пропадают у зажиточных крестьян кони и коровы, чаще кони. Это не удивительно, их проще угонять. К слову сказать, если в хозяйстве был один конь и одна корова, то их не забирали.

Случалось, что за одну ночь пропадало 5 – 7 коней. И хотя не было телефонов, газет, дурная слава разносилась быстро. Хозяева стерегли скот, но неуловимые разбойники угоняли его из «ночного» и из хлевов, особенно летом, грабили обозы на дорогах. Искали их по следам, иногда следы терялись сразу, иногда возле больших лесов на Лиозненщине, которые простирались на сотню вёрст... Говорили, что возможно, лошадей «обували», т.е. на ноги наматывали тряпьё. Так или иначе, несколько лет не могли поймать этих неуловимых конокрадов.

Но всё же, хуторяне проявили смекалку, и решили подкараулить на дороге, которая вела в Россию. И однажды Гапуля попала в капкан. Четыре коня уводила она, но для чего-то что-то слезла с коня, где её и схватили.

Били её, таскали за волосы, даже подвешивали к потолку и сдавливали петлёй горло, чтобы узнать про разбойников. Несмотря на невероятные муки, никого она не назвала, сказала, что одна всё делала. Ей не поверили, заперли в гумно, чтобы на следующий день продолжить пытки, или сдать в околоток.

Но ночью, собрав остатки сил, Гапуля смогла развязать верёвки, разобрать «столну» - потолок и крышу и уйти. Назавтра хватились, а отважной беглянки след простыл.

Но с этого времени кражи скота в окрестностях не стало, не грабили и обозы. Доходили слухи, что разбойники орудуют на Смоленщине. Но там и своих разбойников хватало. Так что никто с тех пор никто Гапулю не видел, но молва о ней долго гуляла в нашей местности. Да и сейчас как-то вспомнилась.

Много интересного рассказывала нам бабуля. Что-то забылось, а что-то нет-нет, да и всплывает в памяти...

*Записана бібліятэкарам
Яськаўшчынскай сельскай бібліятэкі Саламацінай Я.А.
са слоў Дзетскіна Канстанціна Алесьевіча, 1965г.н.,
жыхара в Яськаўшчына.*

ЛЕГЕНДА ПРО ПАНА

Когда-то жил в Велешковичах пан и был у пана свой сырзавод. Со всех деревень несли люди пану молоко, и его работники делали очень вкусные сыры. Говорят, что те сыры возили даже в Польшу и там они пользовались большим спросом.

Когда заканчивались все работы на поле, и с неба летел лёгкий снежок, пан делал большой праздник для всех людей, которые жили на его земле. С самого утра готовились к ярмарке. И чего только там не продавали, много всего было. Даже игры организовали с головками сыра. Сыр катали с горок, катали на время - кто быстрее, передавали из рук в руки под музыку. Праздник начинался с самого утра и продолжался до позднего вечера....

*Записана бібліятэкарам Веляшковічскай
сельскай бібліятэкі Канавалавай Н.А.
са слоў старажылаў*

НЕПАКОРЛІВАЯ УЛІТА

У канцы 20-х – пачатку 30-х гадоў у нашай мясцовасці праходзіла калектывізацыя.

Людзі жылі на хутарах. Аднаасабна. Хто працаваў, той жыў някепска, таму аддаваць дабро, нажытае сваім потам, у агульную калгасную ўласнасць дабравольна ніхто не хацеў. Калектывізацыя праводзілася жорстка. Згоды ні ў каго не пыталі. Прыезджала брыгада калгаснікаў, разбіралі хату, хлявы і

перавозілі ўсё ў вёску, а кароў ды другую жыўнасць пераводзілі ў калгасны статак.

Каля вёскі Пацава жыла на хутары бабка Уліта, якая наадрэз адмовілася пераязджаць у вёску. Хату яе перавезлі, карову забралі, а бабка Уліта ўсё роўна не пайшла ў калгас.

Наступіла зіма, і бабка Уліта зімавала, жывучы ў бочцы, якая засталася ў яе былой гаспадарцы. І зараз непадалёку ад вёскі жыхары паказваюць тое месца, дзе бабка Уліта зімавала ў бочцы.

*Запісаў Кубліцкі Васіль, вучань 6 кл.
Кальшанскай СШ, ад Іванова К.І., намесніка
дырэктара Кальшанскай СШ*

Літаратура:

1. Непакорлівая Уліта // Легенды і паданні Віцебшчыны: зборнік матэрыялаў абласнога конкурсу «Легенды і паданні роднага краю». – Віцебск: Віцебскае абласное аб'яднанне па арганізацыі пазашкольнай працы з дзецьмі і падлеткамі, 2002. – С. 94.

Змест

Легенды аб паходжанні вёсак

Бабіначічы	5
Бескава	5
Веляшковічы	6
Глоданкі	7
Гарэлікі	7
Дабрамыслі	8
Калышкі	9
Крынки	11
Лёзна	12
Лындино	21
Михалиново	21
Надзёжына	21
Палёнаўка	22
Паловікі	23
Пушкі	23
Уно	23
Черноручье	25
Черницы	25
Шахи	25
Якубаўшчына	26
Яськовщина	27

Легенды аб цэрквах, што ўвайшлі ў зямлю

Гарадок	29
Лиозненский мираж	30
Марьяново	32
Смародзіна	32
Царковішча	33

Азёры, балоты

Зарослае возера	35
-----------------	----

Як балота ад французай выратавала	35
Бездонное озеро	36
Мошна	35
Рознае	38
Бабаўшчынкi пограб	40
Мамачкіна дварышча	42
Асташевский лес	42
О пане Иосифе Емельяновиче Богдановиче	43
Васькіна гара	44
Легенда о знаменитой разбойнице	45
Легенда про пана	47
Непакорлівая Уліта	47
Змест	49

Складальнік:	Л.П.Сапега
Камп'ютарны дызайн і афармленне:	І.П.Якушэнкава
Рэдактар:	І.П.Якушэнкава
Адказны за выпуск:	С.У.Дрылёнак

ДУК «Лёзненская ЦБС»
Адзел бібліятэчнага маркетынгу
г.п. Лёзна
вул. Леніна, 65
Працуе:
8-00 – 17-00
Перапынак: 13-00 – 14.00
Выходны – субота, нядзеля

Тэл. 5-17-58
Эл. адрас: libliozno@rambler.ru

